

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

הרב אהרן רביצ'ר

חסד עשה ה' בעולמו שכל מה שהנפש שלנו זקוק לבמציאות מחסור פנימי. כלומר יש מנגנון פנימי שמצילנו מאותות ולנו. היה, אדוני הירק אני צריך שתזין אותי ב... האותות הזה נקרא בשם 'דופמין' שהוא הורמון האושר. כלומר הרגש של הנאה וסיפוק. אנתנו אוקלים ושותים חוץ ממה שזה מזון לגוף הוא בעיקר מזון לנפש שמצייץ בי רגעי אושר של הנאה רגשית.

הדופמין הזה ממלא פונקציה בתפקודים חשובים רבים במוח ובגוף, כולל תנועה, מוטיבציה, תגמול, חיזוק והנאה. היא קשורה לתחושת של הנאה ואושר, ומשתחררת בתגובה לגירויים מסוימים, כגון אוכל, פעילות גופנית אימוץ המוח בחשיבה פורה, אך במקביל ריבוי הגירויים עלולים לגרום לעלייה בשחרור דופמין, מה שמוביל לאפקט מזוק שכובל להוביל להתמכרות. או לחילופין לדיכאון וחרדות.

שנאנתנו מנסים להעציב את עצמנו באושר ומאביסים את עצמנו ביותר מידי דופמין מדבר אחד אנתנו גורמים נזק לעצמנו, כי ברגע שמילאנו את עצמנו ברגש הזה, נתחנק מזה מיד וברגש מבואסים ודיכאונים, עיין ערך אכילה רגשית, שמיעת נייעס בדרמות וריחוק לרשת, מתירנות ביצרי עריות, שמיעת בדחנים ועוד כיו"ב, ההדגשוהוה בהם הרגשת ריקנות שתוצאתה דכדוך ודיכאון עד לרדיפה הדופמינית הבאה בתור, וכך חוזר חלילה על עב לית?

רגשות הם כמו גלים ואלו הם אנרגיות מתחלפות. רגשות הם אנרגיה בתנועה כמו שהיה מניע ככה גם יחלוף בדיוק בדומה לגלים, אלא שהגירויים בדופמינים גבוהים, דומים יותר לגלים הגבוהים שמתנפצים בין רגע ומשאירים שובל לבן שמפונג מיד, כך אנתנו נראים כשאנתנו רוצים לברוח מהרגש אחד ולהגיע לרגש אחר. כדי לצלול את המחשבה הזה הייבני לחפש אושר שנמשך לאורך זמן, וזה אומר לנהל רגשות במקום שהם ינהלו אותו. כשהרגשות מקבלים מענה יזום מצידנו, הם יהיו

בגל שקט ומאוזן ולא בגלים מתפרצים.

אפקט ההישגיות הוא התחליף הראוי למילוי הדופמין בצורה המיטבית. אולם לא מדובר במילוי צרכים רגשיים שגם הם נדרשים ואי אפשר לדלג עליהם, אך עלינו למלאות את עצמנו ברוצון להישגיות ביעדים ממוקדים להשגתם. וממש לא ומטיקים את מוחנו בדרמים להשגתה. וממש לא מדובר בהישגיות של קנאה ותחרות באחר, אלא מהישגיות של תחומי עניין שקשורים להווייתנו הרוחני והנשמי משליחותנו בעולם הזה, וחסוב שהיה משהו לצידנו (רב, משפיע, חבר טוב, רעיה, קבוצת תמיכה) שנוכל לשתף בהישגות שלנו ויתנו לנו משוב נאות על כך שתעודד אותנו להתמיד ברוצון להגשמת ההישגיות. זוהי בתמצית דופמין מאוזן ובריא שמחיה אותנו, פשוט כמשמעו.

כמעשה ארץ מצרים... וכמעשה ארץ כנען... לא תעש ובחוקותיהם לא תלכו: את משפטי תעשו ואת חוקתי תשמרו. ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אין (תו-ה)

פסוקים אלו צריכים הבנה, בהקשר של וחי בהם. ובפרט כפל הפסוקים בעניין שמירת החוקים ועשיית המצוות ועיי' רש"י מה שחירץ ת' ראשון והוסף 'דבר אחר ליתן שמירה ועשייה לחוקים, ושמירה ועשייה למשפטים' וכו'. ולכאורה עדיין אין זה עונה על השאלה, למה כתב בנפרד ורק אח"כ כפל, כשהיה לו לכפול מלכתחילה השמירה ועשייה בדבור אחד? עוד נביא את השאלה של השפ"א שחז"ל למדו (יומא פ"ה ב) וחי בהם ולא שימות בהם. ומאידך אמרו אדם כי ימות אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה?

ותירץ: "...אלא באמת, כפי מה שממית עצמו עליה, כך התורה מחיה אותו. ומוסיף לומר 'תורת ה' תמימה משיבת נפש, כל הכוחות שאדם מונע בנפשו בשביל התורה, משיבה התורה אליו, ומצמיח

יחי בהם' - איזון הדופמין שמחליף את תזונת הנפש.

עצמו מהם, שלא רק שהרוויח שלא נפל ברשת היצר'ר, אלא אף הרוויח חיות חדשה שעל ידי זה זוכה להרגשים של חיות שזוכה להיטהר בקדושתו העליונה. כאמור זהו דרך שמירה של הערד עבירה. מה שנקרא השגת דבר השלילה שגם ראויה מלכתחילה.

נוסף על כך יש עוד שמירה נפלאה שמוסיפה חיות לאדם. בהשגת דבר חיובי. שפ"א (תרי"ג). 'כתוב אשר יעשה' להבא משמע, [ומאידך וחי בהם משמע בהווה שלא כתב ויחיה שלכאורה המה מנוגדים כאשר פותח בעתיד וממשיך בהווה] והיינו שצריך להיות כל מחשבות האדם תמיד להיות מוכן לעשות רצון המקום ב"ה, וזה יתן לו חיות נשמת [בהווה עוד טרם קיומם בפועל] וזה נקרא שמירת המצוות, להיות יושב ומצפה וממתין תמיד מתי יגיע לידי לעשות רצון המקום, ועל ידי זה כשתבא לידי יקימנה כראוי וזהו שכתב ושמרתם וחי בהם להיות החיות תמיד על ידי שמירת המצוות וקיומם.

מי ראוי להיקרא יהודי שומר תורה ומצוות?

בישיבת וולאזין היו אומרים 'לא כל מי שיועד לגנוב הוא גנב' וכך 'לא כל מי שיועד ללמוד הוא למדן', אלא רק מי ששוקד ולומד באמת הוא למדן. ברוח זה אפשר לומר 'לא כל מי שמקיים תורה ומצוות הוא בהכרח יהודי שומר תורה ומצוות, אלא מותנה בהגדרתם בב' סוגי השמירה שהבאנו: הא' שמירה מחיות והנאה מהאיסור כלומר אם איתרע לאדם שראה מראה אסור או שמע דבר ערוה וכיו"ב שמדי יסירם מלבו וחלילה לא יזנה מהם רגע כמימרא ומי שישמור עצמו מהם יזכה לחיות קדושה שיאציל פשוט באלוקותו ית"ש. הב' הוא החיות של שמירה וציפיה לקיום רצון ה' בכל רגע שהוא מלשון המתנה וייחול לקיים המצוות וללמוד בתורה בכל עת שידמין לידו. זהו הדופמין הבריא ביותר שמחיה אותנו. מי חכם וישמור אלה' הוא הראוי לאיצטאל ותואר 'שומר תורה ומצוות שחי בעוה" כיהודי'.

מחליף חיות עובר בחיות קיימת לעד" לכאורה דבריו הם רזין ורזין סתומים ועלמלים, למה התכוון בה?

השפ"א (תרי"ג) שמביא דברי המדרש (רבה י"ב) ע"פ 'כמעשה ארץ מצרים לא תעשו' מביא המדרש הפסוק באיוב (טו) 'ועיין נואף שמרה נסף לאמר לא תשורני עין וסתר פנים ישים'. אמר ריש לקיש, שלא תאמר של מי שהוא נואף בגופו, נקרא נואף. אלא אפילו נואף בעיניו נקרא נואף, שנאמר ועיין נואף, הנואף הזה יושב ומשמר אימת נסף בא, אימתי ערב בא. עיי"ש מה שהאר"ך שם. מביא מה המדרש (י"ב) 'מי שראוה דבר ערוה ואינו זן עינו מננה, זוכה להקביל פני סכינה כדכתיב (ישעי' לג טו) ועוצם עיניו מראות ברע, מלך ביפויו תחזינה וכו'.

ממשיך השפ"א ומדייק. ונאמר עוצם עיניו דווקא, כשכב לפניו דבר ערוה ועוצם עיניו, על ידי זה מתגלה לו הארה פנימית. [כדברי הגמ' 'כעושה מצוה אמר ליה התם כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה] והכל כפי שכתבנו שביטול חיות הגשמיות עצמית עצמו על התורה והמצוות כך זוכה אל החיות הפנימיות. וחי בהם. [שמחמלא ברגש וסיפוק של התגברות על היצר, מה שנקרא דופמין בריא].

בוא וראה דברי פי חכם האלשיך הק' (בשלה ע"פ למען אנסת) וזה לשונו הזהב 'כי כמו שהנפש יש לה חיות על ידי מן הגוף, מכח השיתוף שיש לנפש עם הגוף, כמו כן נובל להבין, כי יוכל הגוף להתקיים גם כן במזון הנפש. מכח ההשתתפות ה"ל... ואמת שכן הוא כפי האדם, כשהגוף הוא טפל להנפש, מביא לנו את האדם הנפש... עיי"ש בהרחבת דבריו.

הנה כי כן הבנו שכונת התורה בכפילות הדברים שתחילה דיבר עצם האהרה האסור והוצרך להרחיק שלא לעשות וממה צורך להישמר. ואח"כ בא להקשר על עצם חיים המצוי בה שמשמר

לעטר פתורא

דרושים נאים לפישת השבוע

הרב נדב כנד

כמוך - בלי חילוקים!

בגדר מצות 'ואהבת לרעך כמוך' נחלקו המפרשים, שהרמב"ן בפירושו על התורה כתב שמצוה זו נאמרה בדרך הפלגה - 'כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו, ועוד שכתב בא רבי עקיבא ולמד חיין קודמין לחיי חבירך'. וכן כתב בבכור שיהוה, והוכיח דברי מדויק דברי שגאמי 'לרעך ולא את רעך', פירוש דבריו, שאם היה כוונת התורה לצוות לאהוב את השני ממש כמו שאדם אוהב את עצמו, למה לא אמרה התורה 'את רעך' שבוה היה הפירוש לרבות את אהבת החבר ממש כמו אהבת עצמו, ורק אמרה 'לרעך' דהינו בתור נספח לאהבת עצמו. ולכן פירש שגדר המצוה היא לאהוב את חברך כמו שהיית רוצה שיאהוב אותך.

אמנם במסילת ישרים (פרק י"א) כתב שכונת התורה כפשוטו - 'כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש'. וא"כ צריכים לבאר לדברי המסילת ישרים את מלשון הלשון, ולמה לא אמרה התורה 'את רעך'. אמנם כבר מצאנו באבן עזרא שהביא שיש שפירשו את הלשון 'לרעך' דהינו 'את רעך', כמו שכתוב בפסוק בשמואל 'ויאביש אחיו הרגו לאבנך' וכונת הפס' לומר את אבנו, אמנם אכתי צ"ב למה שינתה התורה הלשון.

והנראה לומר ע"פ דברי המכתב מאלהו ב'קונטרס החסד' (ח"ע עמ' 37) שהאר"ך בענין חכ הנתינה והגטילה, וכתב שבעצם בכל אדם ישנו ניצוץ חכ הנתינה, כל אחד רוצה להעניק לשני, ומי שמיוח מזה שנתניהו היא שנתנות לו של הנשמה השלימה שאיננה שומרת בחיותו יחידי, וכן בגעועועין אל החברה אשר מעמקי פשו יבואו". אמנם, האדם בולח להעניק דווקא למקורבים לו ביותר, כמו בניו משפחתו ושאר מכריו, אבל אחרים נראים לו כזרים ולפי חש צורך להעניק להם ככל, אלא אדרבא נוהג עמהם במידת הטילה. אבל אם קר יתבונן האדם, שבעצם הדרמים עובדים בסדר חכמה הר"י עייניק לכולם שווה בשווה, שלא כמו שאנחנו רגילים לחשוב שאת מי שאנחנו אוהבים לו אנחנו נותנים, אלא אדרבא הסדר ההפוך הוא הנכון, למי שאנחנו נותנים אותו אנחנו אוהבים, ששורש האהבה נעוץ באהבת האדם את עצמו, שכיוון שהאדם אוהב את עצמו, כשאר הוא מעניק ונותן לשני, הרי חלק ממנו נמצא עכשיו אצל חברו. וממילא הוא אוהב את חבירו מוכח אותו ונותן של עמו שצמצא אצלו. וככל שהוא מעניק ליותר אנשים הרי הוא מעצים את עצמו ומתפשט לאחרים, כך שכל מי שרק יתן, זה או חבר, הרי מיד יאהב אותו אהבה גדולה.

ולפי"ז הרי נובל לומר שבדיוק לד זה רמה התורה שאמרה, לרעך כמוך ולא את רעך, שהרי לדברי המכתב מאלהו הרי באמת צדוק דברי הרמב"ן שלא שייך לאהוב את חבירו אהבת עצמו, אמנם כל זה נכון רק עם חברו מנודר כמשוהו אחר ממנו - את רעך, אבל כאשר אדם מעניק לוהלו, ונותן מעצמו למען השני, הרי הוא אוהב את השני כי הוא אוהב את עצמו, לרעך כמוך'. ונמצא שזו מצוות התורה - להעניק ולתת לאחרים. כי ע"י שיתוף לשני ואז כבר תבוא האהבה אליו ממש, 'כמוך בלי חילוקים', כי בעצם הוא כמוך, חלק ממך כבר נמצא אצלו.

עטרת פז

ממחשבת המורה

הרב יצחק רייך

כי לא ידח ממנו נידח

את המדינה הקימו מרשיעי ברית כאשר מטרםם לתפוש את השלטון בעם היהודי שהיה מאז מתן תורה בידי גדולי התורה. ר' יעקב קמניצקי זצ"ל נאם עם הכרזתה של המדינה בארה"ב בישיבת 'תורה ודעת' כי עד היום כל כופר ורשע ידע את מקומו בשולי החברה, אם בכלל. ועכשיו הוא נחשב לראש ומנהיג ועל זה ידול כל הדוויים.

המתבונן יראה כי אותם רשעים מחייבים בימינו את מדינתם, ותופסי התורה עונים ואומרים, כשם שלא אמרנו הלל בהקמתה אין אנו אומרים קינות בחורבנה... לא לנו כל מה שמתחולל ברחובות קריה. עברנו מגלות בגל גלותין ויש משל לרומי אלפיים שנות גלות ועד גלות זו תחת שלטון הערב רב בתקווה שבקרב יתגלה משיח צדקנו.

הנראה קטנה ראיית' בכתבי המשגיח שלנו בישיבת אור ישראל הרב יששכר דב שפילר זצ"ל כי אם נתבונן בחז"ל נראה למשל כי ביום ג' אדר מלחמה במאה עשרים ושבע מדינות אחרושו נקבע עם זה לדורות כיום תענית. ודיקא הנצחון במלחמה למחרת נקבע כיום חג הפורים כאשר הנצחון היה מוחלט, המן ו"ב נתלו, מרדכי משנה למלך, ומן העם בישראל לא נפלה שערה, כולם חזרו לביתם בריאים ושלמים.

ב' באייר הכריזו על שלטונם, בעקבות זאת פרצה מלחמה למשך שבוע חמישים עם ששת אלפים הרוגים בישוב היהודי ה' ירחם מספר עצום שהווה כאחוז... מכלל האוכלוסיה דאז (כמשל, אם היום יש שמונה מיליון תארו לעצמכם שמונים אלף הרוגים י"ל) ואת היום הזה הם קבעו לתל. ע"כ מדבריו.

אין מה להאריך בדברים הידועים. 'גדול המחטיוו יותר מן ההורגו' מדינה זו העבירה על דת מיליוני ילדים בחינוך הממלכתי. הרחוב הגיעו לדיוטא התחתונה שאין למטה ממנה. המאבק שלהם היום, שחלילה וחס יהיה ראש ממלכה חרדי [ואולי גם שופטים...] כי אז הם הפסידו את כל הקופה, לטעמם.

המאבק המתחולל של שלנו כי לנו אין חלק ונחלה בשלטונם. אולם על שנהא מלחמת אחים ועל דלת העם הטוענים עלינו להתפלל.

ידוע כי כל החטאים וכל הצרות שעברו על ישראל הכל היה על ידי הערב רב שהחטיאו את ישראל בחטא העגל שזה גרם חורבן בית המקדש וכל הצרות וכל הפקידות שבאין על ישראל חס ושולום, הכל על ידי זה. אמנם משה רבנו היתה כוונתו לטובה מה שקרב את הערב רב, כי רצה שיתדבקו גרים בשכינה, כפי שפרש רש"י בפסוק: 'כי שחת עמך וכו'.

באור החיים כותב שלעתיד יבא משה ויתקן מה שהכניס את הערב רב לתוך העם. והיה מקום לחשוב שהוא יתרוג בהם ויבערם מן העולם. אולם כאן נביא דבר חידוש שנתחדש מספר ליקוטי הלכות בעניין הערב רב לבל נטעה כי צריך להתפלל שילכו לעז. אלא צריך הרבה להתפלל עליהם. וצדיק הדור על ידי הרחמים והתחנונים הוא יכול לקרב גם את המרחוקים ביותר שהם בחינת נשמת ערב רב שגם הם צריכין תקון כי לא ידח ממנו נדח וטוב כל סוף בודאי יתקנו כולם. אבל אי אפשר לקרבת ולהכניס לתוך התורה בכך ובאנס כי אם ברחמים ותחנונים. כי כפי רשעים שהם משוקעים בתאוותם ובמחשבותם הרעות כל כך, והם רחוקים כל כך עד שאי אפשר בשום שלב ובשום חלק לקרבת לה' יתברך ואי אפשר לקרבת כי אם על ידי רחמים ותחנונים שהוא בחינת אריכת אפים. כי ה' יתברך מאריך אף לרשעים כדי שישבו. וצריך צדיק שיאזן גם כן בחינה זו של אריכת אפים. ועיין שם כל דבריו באריכות [ליקוטי הלכות או"ח דברים הנוגעים בסעודה אות ד']

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשט

• הרב מנחם כץ •

פרשת ערוית

א. יש לדקדק על שינויי הלשונות, דפעמים כתוב אשר ישכב, ולפעמים אשר יקח (ולתבא"א שכתוב אשר יקח, ע"ש הבגידה, כל הפסוק, האשה המנאפת תחת אישה, ויחזקאל טו, ויע' ביבמות צז, וברמב"ן פ"ז, והנה גבי אשה ואמה פשוט למה נקט לשון קיחה, שכן אם אנוסותו מותרת, אולי גבי אחותו וגבי אשת אח, צ"ב למה כתוב אשר יקח, והנה באשת אח כתוב, אשר יקח אשת אחיו נדה היא, וביבמות נד: נתבאר הדמיון לנדה, דאע"פ שיש לה היתר לאחר מכן, מ"מ בחיי בעלה בכתה, ומצא דא"ת קרא לאורוי דאיש אשר יקח את נימתו, לקיים מצות בימה יבוא עליה ולקחה, ה"ה בכתה כנדה, וא"ש.

ובאחותו כתוב אשר יקח את אחותו כ"י חסד הוא, וכתב בפ"י ר' חיים פלטיאל, חסד הוא - האיש הזה יש לו אחות והיא ענייה ואינו יכול להשיאה לאחר וחושב לבבו לעשות חסד עמה שיקח אחותו וסבור שהיא חסד (וע"י תו"י ביבמות טו), ומבואר דכוונתו לטובה, ולקיומין הוא בח' לקיים, ובהו יש לבאר הא דאיתא בסנהדרין מ, מניין להתירא מן התורה, שנאמר ואיש אשר יקח את אחותו וראה את ערותה, אטו בראה

תליא מילתא, אלא עד שיראוהו טעמו של דבר, ולהלן הוא נפלא, דכיון דמיירי באיש אשר לקוחין הוא בא לעשות, צריך להזהירו על האיסור, (ומש"כ לא יקח את אשת אביו, דברים כג, י"ל דא"ת לאורוי והולד ממזר תליא בהא דאין קידושין תוספין, ע"י יבמות מט).

ב. ואיש אשר ישכב את דודתו כו' ערירים ימותו, ואיש אשר יקח את אשת אחיו בדה כו' ערירים יהיו, וביבמות נה, ערירים ימותו - יש לו בנים קוברין, ערירים יהיו - אין לו בנים הולך ערירי, שיטת רש"י דכל חייבי כריתות הוא וזרעו נכרת, ושיטת ריב"ז דאין נכרת הוא וזרעו אלא בעריות דכתיב ערירי (ת"ס ביבמות ב), ולרש"י צ"ב למה נכתב ערירי בהגן ערוית דייקא, והנה ביבמות נד: איי דקרא דאשת אח נדה, מלמדנו דאע"ג דלאחר מיתת שרי ליבם, מ"מ בחיי בעלה אסור, ור"ל דלכן נכתב שם ערירים יהיו שפירושו אין לו בנים הולך ערירי, דבשאר ערוית פעמים שיש בנים, אולם אשת אח במקום יבום, ע"כ אין בנים, ולאידך גיסא, בני דודתו, וכן הסתם מיידי יש לה בנים, דאל"ה היתה מתייבמת, והו"ל אשת אב ג"כ, ולכן נכתב שם ערירי ימותו.

עטרת הפסוקים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

• הרב אברהם יצחק כה •

פרשה זו נאמרה בהקלה מפני שרוב גופי תורה תלוין בה

בכוונה שלימה ורעותא דליבא מתוך הכנעה ושרבון לב, אשר מעלתה עולה פי עשרת מונים מצדו שנעשית מתוך מדרגות ומוחין.

ואם תמצא לומר, עוד הבנה במעלת העבודות הקבועות, עפ"י מה שהבאנו בעבר יסוד נפלא מהיכל כבשונו של רבינו המהר"ל מפארא ז"ע, לבאר דברי מדרש פליאה בפרשת פנחס, נחלקו התנאים איה כלל גדול בתורה: "בין זומא אומר מצינו פסוק כולל והוא 'שמע ישראל וגו'". בין ננס אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא 'וארבת לרעך מנוח'. שמענו בן פזי אומר מצינו פסוק כולל יותר והוא 'את הכבש האחד תעשה בבוקר וגו'". עמד ר' פלוני על רגליו ואמר הלאה: "בין כ"י...". וביאר המהר"ל את דברי בן פזי (תיבות עולם): "רצה לומר מה שהאדם עובד הש"י במידות הגמור והוא עבודו, וכמו שכתב לא סר עבודתו מן אדון שלו רק הוא עובדו תמיד, ולכן אמר את הכבש האחד תעשה בבוקר וגו' שזה נאמר על קרבן תמיד שחר וערב דבר זה הכלל בתורה, שתכלית המכוון שיהיה האדם עבד להקב"ה וכל שאר התורה פירושה שע"י המצוות הוא עובד את בוראו לגמרי." (ואמר הדלכה כן פזי משום דכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבניתו כל כילו וכן תעשו, ומרשנה הכתוב לומר וכן תעשו וכבר הזכיר לפניו על שלשית המשכן, וכפול אחרהו הואת מפני כי דבר זה הוא כלל גדול בתורה הוא תעבודו ולכן שנה בן לומר וכן תעשו לחוק הרב ביותר, כי צוואת המשכן הוא על העבודה...).

(ומענין לענין באותו ענין, ציינו מה שעורר הרהי"ק מרובינו המגיד הגדול רבי דוב בער ממעוררש ז"ע בענין עבודת התפילה בימים הנוהאים, אשר כידוע היא עבודת כל יום בעליות העולמות וכו' ונפרט בימים הנוהאים אשר הורה בנ"ן המלכות מחדש ואבמ"ל, והמגיד הגדול עורר רבות על כך שיש להתעורר ולהשתלח בעבודה רבה לא רק בתוספת התפילות שמוסיפים בימים אלו אלא בעיקר יש להקפיד על כוונה יתירה, ורעותא דליבא בעת עבודה שלב זו תפילה אותם התפילות הקבועות בכל יום, ואבמ"ל).

עוד למדנו ברותינו אשר עקביות ונצחיות הנים יחד ופינה לעבודת השי"ת, עליהם יתעלה לעילא ולעילא, וכך איתא בספר הקדוש נועם אילמלך בפרשתו, ובתו"ד כתב בזה"ל: "כה תאמר אליו ואיך יבא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת" פירוש, אם הוא אדם כן יש שיש לו כל מיני עיתים לטובה ולרעה, שלפעמים עושה מעשים טובים ולפעמים להפך, שנכשל חס ושולום לפעמים בעבירה, האדם כזה "אל יבא בכל עת אל הקדש" שאל יכניס עצמו בסודות עליונים...". וכנ"ל וכנ"ל בליקוט שושנה: "לא כן האדם שלפעמים חזק עצמו בתפלתו ולפעמים יחלש כמו ששמעתי מאחי הרב ואל יבא בכל עת אל הקדש ואמר הפירוש שאל יבא לעתים אל הקדושה והיינו שלפעמים יתגבר בקדושה ולפעמים יחלש רק שיהיה תמיד בקדושה".

(אולם עדיין יש לומר היסוד של רבינו הרב"ה החזון מלובלין ז"ע ופעמים להיפך וכבר הרחבתו הרבה בזה במק"א).

ויש להרחיב עוד בענייני פרשיות קדושים, בדברי האוה"ח הק' בפרשת אחרי ושאר יסודות עצומים, ומה שהלכך חושק המקום עושק ותן לחכם ויחכם עוד.

עטרת ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

• הרב הנחנאל קצוברג •

כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות תפילה לגבי קריאת התורה, קרא וטעה אפילו בדקדוק את אחת מחזירינן אותו עד שיקראנה בדקדוק.

הנה יסוד ההלכה של דקדוק הקריאה הוא מדברי הגמ' בנדרים לו: פיסוק טעמים דאורייתא הוא דא"ר איקא רב אבין אמר רב חננאל אמר רב, מאי דכתיב (תמיהה ת, ה) ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל יבינו במקרא; ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא. מפורש זה תרגום, ושום שכל אלו הפסוקים, ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואומרי לה אלו המסורות.

והנה חזית לן הרמב"ם שאם טעה צריך לחזור, וכתב הב"י סי' קמ"ג מקורות לדין זה, הא' בשם הגהות מיימוניות מדברי הירושלמי במגילה (פ"ד ה"א) על המימרא הנ"ל וז"ל, וא"ר יונה אף על גב דיתתמו אין התרגום מעכב, טעה - מחזירין אותו, ומכ"ש לדקדוק דליפנין נמי מהאי קרא שאם טעה צריך לחזור, הב' בשם ה"ר מנוח כתב, מדאמרין בפרק חלק (ספחדין צז) כל האומר כל התורה מן השמים חוץ מדקדוק אחד הרי זה בכלל דבר ה' בזה (במדרב טו ט"א), וכיון שדקדוק אחד יש לו שורש גדול, צריך שלא ינח הגד ולא יניד הנח ולא ירפה החזק ולא יחזיק הרפה, הג' מדיליה, מדגרסין בירושלמי דמגילה (פ"ב ה"א) אין מדקדקים בטעותיה ומפרש כגון בין יהודים להודיים, משמע דדוקא במגילה הקילו אבל בס"ת מדקדקים, ושוב כתב מקור רביעי ז"ל, אח"כ מצאתי בהדיא דגרסין בירושלמי דפרק הקורא את המגילה עומד (ה"ה) טעה בין תיבה לתיבה מחזירין אותו אפילו טעה בין אם לואם.

וע"י בביאור הגר"א סי' קמב שדקדק מהראיה הג' הנ"ל, דגבי ס"ת אף אם טעה בדבר שאין בו שינוי נמי צריך לחזור, אמנם הרמ"א נקט לדינא דאם אין העניין משתנה לא חוזרים, וע"י בביאור הלכה דגם לדעת הגר"א היינו רק היכא שטעה בהוספת אות, אבל אם טעה בניקוד או בטעם באופן שאינו משתנה גם איהו מודה שא"צ לחזור, ומ"מ כתב המש"ב ס' ס"ו ו בשם בתשובת מהר"ם מפי"ן, החזן צריך לחזור מתחלה הסדרא שתהא שגורה בפיו כל הדקדוקים במתנין, לעיל ומלער, ימין ושמאל, ויקרא במתון ולא במהירות דאולי יבליע שום אות או תיבה.

והנה הלכה זו דצריך לדקדק בקריאה מצאנוה גם גבי קריאת שמע, כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות ק"ש ה"ח, וצריך לדקדק באותיותיו ואם לא דקדק יצא, כיצד ידקדק, ישמור שלא ירפה החזן חוץ יחזיק הרפה, ולינח הגד ולא יניד הנח, לפיכך צריך ליתן ריוח בין הדבקים בין כל שתי אותיות הדומות שאחת מהן סוף תיבה והאחרת תחלת תיבה הסמוכה לה, מגון ככל לבכר קורא ככל ושוהה וחוזר וקורא לבכר, וכן ואבדתם מהרה, הכנף פתיל, וצריך לבאר ז"ל"י של תוצרת, וצריך להאריך בדל"ת של אחד כדי שמיילכיתו בשמים ובארץ ובארבע רוחות, וצריך שלא יחסוף בחי"ת כדי שלא יחת לא אות אחת או ששינה נקודה אחת על דרך שיתבאר בסיומן קמ"ב צריך לחזור לראש הפסוק טעה בו, ומבואר דס"ל דתרווייהו בני דאדא ביקתא ניהו, והנה בשלמא היכא דשינה המשמעות ניחא כמ"ש המש"ב בסי' תרצ דאם קרא מיושב ישב או מנופל נפל דהוי כאלו דילגו אותה תיבה לגמרי וצריך לחזור לקרותה כסדר וא"כ מסתבר מאד דגם גבי ק"ש הוי כאילו לא קרא, אמנם יש לעיין היכא דלא נשתנתה המשמעות אם חשיב כאילו לא קרא.

ומצינו בזה דברים נפלאים בשם הגר"ז (נדפס בחכמי הגר"ז סוטה מ: ז"ל, והנה בר"מ פ"ב דמגילת ה"ו כתב דאין מדקדק בקריאת המגילה, לא מ"מ ש"ס דלא לקדק מתיבה אחת לא יצא בקריאתה, ואמר מרן ז"ל דהנה ע"י בר"מ פ"ב מתפילה ה"ו דבקריאת התורה אם לא דקדק אפי' באות אחת מחזירין אותו, ובכ"מ שם כתב שד"ן דקדוק ילפי' מהא דכתיב ויקראו בספר תורת האלקים יע"ש, וביאר מרן ז"ל דהיו דקדוק שייך רק בקריאה של לימוד, אבל מגילה דאינה קריאה של לימוד אלא קריאתה משום פרסומי ביהא דכינא במגילת יח"י ע"א ל"ט"ב בה דין דקדוק, ומש"ה נמי ליכא ביה דכינא דהפסק ספוקים וכמ"ש בהג"מ שם, דהרי פיסוק ספוקים ילפי' ג"כ מן קרא דויקראו בספר, וחזו רק בקריאה של לימוד, אבל מגילה שד"ן קריאתה משום פרסומי ניסא אין בקריאתה דין זה של פיסוק ספוקים, ולפי סברא זו נראה דה"ל דיש לחלק בין דין קריאת שמע לדין קריאת התורה, דגבי קריאת התורה יהא דין תלמוד תורה, בזה נאמר דצריך לקרוא בצורתה עם כל הדקדוקים, אבל גבי קריאת שמע יהא דין קריאה בעלמא יש לומר דכל שלא נשתנה המשמעות שפיר חשיב קריאה כדינה.

וראית לעורר על אחד מהדקדוקים שכמעט ונשכח מאיתנו והוא הדקדוק בקריאת מלעיל למרע שגשגתו אצל הרבה שקוראים מילים רבות במלעיל, והנה הנובי' מהדו"ק או"ח סי' ב נשאל אם קריאת השם של הקב"ה היא במלעיל או במלרע וכתב, והנה בחכמת התורה אין לי ד' ושמ ולא למדתי מעולם אפילו אפס קצה מחכמה זו, אדבק לפני כתיב אפילו תינוקות של בית רבן יודעים שרוב המלות מלרע וזולת אם לא תהא אחרונה ראויה לקבל הטעימה או שאר טעמים אחרים ידועים למדקדקים שאז נדחה הטעם ממקומו הראוי והוא מלעיל, אבל בשם הנכבד למה יגרע שם אבינו מלכאוו בו הטעם בפיטו חלא הגו"ן נקודה בתנועה גדולה ונח נראה, ולית כאן ספיקא שהטעם מלרע, ולא שמענו מעולם שום עקפוק בדבר זה, וכל המשינה אינו אלא טועה, והמחזיק במחלוקת ועומד על דעתו לקרות מלעיל - הוא עצמו מלרע יודו על התחנותה.

בסתר עליון

לרגל הילולת רביה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע - י"א אייר (תקפ"ז)

הוא ישרתני...

שעת לילה מאוחרת בראפשיץ. העיירה כולה נמה את שנתה, עטופה דממת ליל. ברקיע השמים זרוע הכוכבים ניצב הירח על משמרתו, שופך מעט מן האור על דרכו של יהושע, היהודי הפשוט, המתהלך בין הסמטאות.

כך היו נוהגים העשירים בימים ההם, לשלם כמה פרוטות ליהודים שוחרי פרנסה, דוגמת יהושע דגן, ולהטיל עליהם את המלאכה, להתחלף במשמרות, ולסבוב באישון לילה בין סמטאותיה של העיירה, כדי לשמור על בתיהם ונכסיהם מפני גנבים ושוודי לילה. אולי כך, סברו העשירים, יחסכו את מאמר הכותב (קהלת ה, יא): 'הושבע לעשיר איננו מניח לו לישון'.

לעומתו, משקר באיו הבין שזה הוא הרבי בעצמו! 'לילה טוב רבי!', ברכו יהושע בתום לבבו.

'לילה טוב יהושע', השיבו הצדיק במאור פנים, 'מה מעשיך בשעה מאוחרת כזאת? גם אתה מהשומרים?'

'אכן', ענה לו יהושע, 'אני שומר על נכסיו של פלוני אלמוני, ועל נכסיו של מי שומר הרבי?...' משראה הצדיק את פשוטותו ואת תמימותו המופלאה של יהושע, שלא מבין לו ודעי כי הינו הולך כעת לערוך 'לגלגל שלג', מעשה הצדיקים, כדי ללשף את הגוף ולתקן את הנפש, בחר בו מיד שיעבוד אצלו כמשמש בקודש. 'כזה אני צריך', היה רבינו אומר לבניו, 'כזה שלא מבין מאומה בעבודתו!'

הוויכוח עם הגוי לפני קידוש

ראש חודש תמוז תקפ"ג. דממת מרומים אופפת את ארבע אמותיו של איש האלוקים רבי **קלונימוס קלמן הלוי מקראקא** - בעל 'מאור ושמש', שהאיר בשמשו את יהדות פולין. שוכב הוא עד ערש זיו, וסביבו נשערה מאד. הנוכחים מבינים כי שעותיו ספורות. אראלים אווזים בארון הקודש, נחושים לנצח את המצוקים.

בזה אחר זה ניגשים בניו הקדושים להיפרד ממנו, ופרצי הבכי מרעידים את הבית.

בחדרת קודש ניגש גם הוא, הבן השני, הרה"ק רבי **יוסף ברוך הלוי מניישטאט**, שנודע בכינוי של חיבה 'דער גוטער יוד' - היהודי הטוב. בדמעות שלש נפרד מאביו שהיה גם רבו. וכה שאל אותו: 'אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו! הלא על ברכיך גדלתי, ובצל כנפיך חסיתי כל ימי חיי. מה יהיה עמדי מכאן ואילך? אל איזה צדיק אידבק ויורני את דרך ה'?'...

'אפעצ' בני, ויהי אלוקים עמך', ענה האב הגדול בקולו החלוש, 'הדבק בצדיק רבי **נפתלי צבי מראפשיץ**, כי הוא 'צדיק אמת!'

רגעים ספורים לאחר מכן, ככה המאור ושקעה השמש. נשמתו של בעל ה'מאור ושמש' עלתה בטהרה השמימה.

ולא עברו ימים רבים, עד שדרכו כפות רגליו של רבי יוסף ברוך על אדמתה הלחלחה של ראפשיץ, עליה היה אומר רבינו בבדיחות שבעוה: 'כשהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור דורשיו, דור דור וחכמיו, (עבודה זרה ה, א), ובראותו את נפתלי, רקק רקיקה גדולה, שממנה נוצרה אדמת ראפשיץ...'.

אותו היום ערב שבת היה, ורבי יוסף ברוך התכונן בכיסופים לנהיגה, לעשות את השבת בצילו הטהור של רבו החדש בערגה. נכנס הוא אל בית תפילתו של הצדיק, מצפה לראות את הקולות ואת הלפידים ואת ההר עשן, אך לא. לתדהמתו הוא רואה הנהגה שכולה פשוטות מופלגת, והייתה בעיניו לזר.

ולא זו בלבד, אלא שלאחר התפילה, עלה הכנסו לקדש ולערוך את שולחנו לפני ה', עסוק היה הרבי בוויכוח עם משרתו הערל, אודות מלאכתו בבדק הבית וניקיון החצר, ותיכף כשסיים לגעור בו, הפשיל את טליתו מעל ראשו והחל בשיירת 'שלום עליכם!...' כה משונה היה הדבר בעיני רבי יוסף ברוך. הלא אביו הקדוש, כמוהו כשאר צדיקי עולם שבצילם הסתופף, כמעט ולא שח בשבת קודש, כל שכן שלא התעסק בדברים בטלים ובוזויות כגון אלו. המחזה המביך שבר את לבו, עד שהסתגר בתוך עצמו, מיער דוואג מדוע זה שלחו אביו הנה, 'שמא טעיית ולא הבנתי

מה אמר אבי בקולו החלוש?!' השתאה בינו לבין עצמו, 'וכי לזה קרא 'צדיק אמת'?'.

בתום ברכת המזון והריקודים שלאחריה, נותר רבי יוסף ברוך בהיכלו של הצדיק, שהתרוקן מאדם. הוא התבודד שם בפניה, עם לבבו הנשבר. ועל מנת לחזק את עצמו קמעא, הוציא מאמתחתו כתבים שהיו ברשותו מתורת אביו הקדוש, וביקש להגות בהם, כל זמן שהנרות דולקים. אלא שלפתע פרץ מקרבו בכי המרוורר, שהיה הולך ורוחזק מאד, והוא בכה ללא הרף, עד שנפלה עליו תרדמה וישן.

בחלומו התגלה אליו אביו ה'מאור ושמש', ושאל לשלומו. גולל לפניו הבן את צערו על שטרח להגיע עד הנה, מבלי להבין דרכו של הרבי, שכה מוזרה היא בעיניו. 'עם כל זאת', ענה הוא, 'דע לך בני, כי הרב מראפשיץ הוא צדיק אמת, ובו תדבק כל ימי חייך', ונתן לו סימנים מסוימים דרכם יתודע לו שאכן איש אלוקים קדוש הוא.

'יהודי הטוב' לא גילה לאיש את הסימנים, אך זאת ידוע כי מאז הפך לתלמידו המובהק של רבינו, כי הבין גם הבין את דרכו בקודש של אותו צדיק, שכל ימיו היה עמל להסתיר את מדרגותיו הנשגבות מתחת מעטה של הנהגות פשוטות או אמות שוננות, ונתקיימו בו דברי הרמב"ן בפירושו לפסוק (דברים יב, כב) "ולדבקה בו": "ויתכן שתכלול הדבקות לומר שתהיה זוכר השם ואהבתו תמיד לא תיפרד מחשבתך ממנו, וכו', עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפני ובלשונו, ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה', ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהיה נפשם גם ופניהם צורה בצדור החיים".

שנים רבות לאחר מכן, כשרבינו כבר לא היה בחיים עלי אדמות, שאלו כמה מצאצאיו את רבי יוסף ברוך שדעיו היה מקושר אליו בעבודתו של אהבה: "מה כל-כך ראת אצל זקננו, שזכרו לא מש מפיק?..."

השיבים הצדיק: "זקינים לא חיפש לקיים מצוות ולא לעבור עבירות! לא חיפש להיות 'פרומער', ולא השתוקק למדרגות גבוהות! אלא מאי, 'די שכניה הקדושה האט גע'אט א געטרייער פריינד אויף דעם וועלט' (= לשכינה הקדושה היתה ידיד נאמן ומסור בעולם הזה)..."

ועל-פי גירסה אחרת: "להקב"ה היה חייל מסור בעולמו!".

הסתר בתוך הסתר

בעמל רב היה רבינו מסתיר את עבודתו הקדושה. ונתקיימו בו דברי הרמב"ן בפירושו לפסוק (דברים יא, כב) "ולדבקה בו": "ויתכן שתכלול הדבקות לומר שתהיה זוכר השם ואהבתו תמיד לא תיפרד מחשבתך ממנו, וכו', עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפני ובלשונו, ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה', ויתכן באנשי המעלה הזאת שתהיה נפשם גם בחייהם צורה בצדור החיים". ואמנם, צדיקי הדור, שהבינו והכירו באור המופלא המאיר מבעד לאותו מעטה, היו מתפעלים לגודל חכמתו ועוצם פיקחותו. ופעם, כשהסתופף בצילו של **הרבי הקדוש מלובלין** - "החזוהו", הבחין הרבי בדיבוריו המוחכמים, והעיר לו בדרך צחות, כי תורה הקדושה לא נאמר "חכם תהיה" אלא "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (שם תי, ג).

"אכן כך", ענה לו מיד, "אולם על מנת להיות תמים זקוקים לזכמה רבה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ז', א) "לעולם יא אדם ערום ביראה".

וכן מספר תלמידו הרה"ק רבי **יצחק אייזיק מקאמארנא** (יומא דהילוליה - כ"ב באייר) בספרו "זוהר חי":

"איתי מלווי רובי, רבינו הקדוש מוה"ר נפתלי הגי"ל, שבכל דבריו היה יחודים שכליות נפלאות, עד שהייתי מרעיד עליהם. פעם אחת עמדת אחריי ולא ראה אותי, והוא היה יושב בערב שבת קודש בעת שרצה לילך למקוה למרחץ. והיה מדבר עם אשתו בסיפורים, והבנתי שמדבר בכוונת רחיצות מים חמין ומקוה, והייתי מרעיד האין יהיה זה בכח אנושי להלביש עיניים כאלה בספורי מעשיות ודבורים, והרגיש (רבינו) והחזיר ראשו אלי ושתק, והיה מספר עד שגמר הענין, כל היחודים וכוונות מים חמין ומקוה!..."

יחודים בכל מילה ומילה

וכך גם הוודע עליו צדיק דורו, הרה"ק רבי **מנחם מענדל מרימנוב זי"ע**. אותו צדיק היה מזמין לעתים רבינו לערוך רימנוב, כדי שיפטר בידינו תורה מורכבים, כי ה' הטובה עליו.

פעם אחת, בשעת בוקר מוקדמת, כשהלך הרבי רבי מענדל-ע לבית התפילה, עבר דרך הבית שבו ישב רבינו וגישר בין הצדדים. היטה הצדיק את אזנו לשמוע כיצד ואם מצליח רבינו להביא את הצדדים לידי פשרה, הוא שמע אותו מדבר עמהם על הדין ודברים שבניהם, ואז הביע את השתוממותו בפני מלווי: 'כסבורים היינו שהוא עוסק רק בדין ודברים שבניהם, ואולם, כל מילה ומילה שלו מכוונת לכוונות האריז'ל שיש לכוון לפני התפילה!'

'נער לייתי גם זקנתו' אמר אז הרבי רבי מענדל לע, 'וכבר אינני מסוגל לעשות כן'.

ואמנם, רבינו זי"ע, מאותה סיבה פסק בערוב ימיו מלדבר, וכמו שכתב בספר 'עשר צחצחות' (הביאם ידידי בעל המדור המופלא 'עטרת זהב' בשבוע שעבר):

"כתב לי האברך המופלא, ותיק וחסיד מו"ה צבי הירש ווינקלער נ"י מסיגוט, וזהו: להיותי סמוך על שולחן חותני מו"ה יוחנן באש נ"י מסיפניקא, שמעתי מפהקודש מרן הגה"ק מסיפניקא בסעודת זאת חנוכה, סיפר ממדרגות מרן מהר"נ מראפשיץ זצ"ל, שפעם אחת לעת זקנותו פתאום הפסיק מלדבר שום דבר. ממש כאלם. והיה מזה צער גדול לבני ביתו ולמקורבו, כי לא ידעו מה היה לו. וגם בעת שהיה צריך לאיזה דבר לא יכלו לשמשו כי לא ידעו מה מבוקשו מאחר שלא דיבר כלום, וכן היה זמן רב.

ופעם אחת נכנס אליו בנו הרה"ק מו"ה אברהם חיים [מלינסק] זצ"ל, ואמר אליו: 'אבי יקירי, לפי ראות עיני אתה יכול לדבר, רק שאין אתה רוצה לדבר. אמור לי משום מה אינך רוצה לדבר?...' ופתח פה הקדוש וענה: 'בני! מיום עמדי על דעתי לא דיברתי שום דבר קטן או גדול בלי יחוד, ועכשיו נחלש מוחי לעת זקנתי, אמרתי טוב לי לבלום פי מלדבר בלי יחודים!...'.

ותקם בעוד לילה

אכן לרוב היה רבינו מצליח להסתיר את מדרגותיו הנשגבים, ואולם צדיקי דורו, שבאו לצל קורתו, היו לעתים מגלים את האור מבעד להנהגות הפשוטות.

גם מבניו הקדושים, שירשו מחכמתו הרבה, לא הצליח רבינו להסתיר את מעשיו הגדולים, במיוחד לא מבנו השלישי, בנו יקירו ותובינו, אשר לו מסר רבות מתורתו כנגלה ונסתרה, הלא הוא רבינו הרה"ק רבי **אליעזרל מדיזיקוב זי"ע**.

היה זה פעם באחד מימות החורף, כשהגיעה לחצר ביתו נאוה קודש של רבינו עגלה מלאה עצים להסקה, והנכרי בעל העגלה שפך את העצים על פני החצר המושלם. גער בו רבינו, על שהוא מלכלך את החצר בעצים ובקיסמים, וכי יש בכך בזבוז כסף רב, הוא אף הורה למשמשי בקודש שיאספו את כל הקיסמים הביתה. הקהל שנזכר במקום לא הבין על מה יצא הקצף, אך בנו רבינו רבי אליעזרל שנוכח שם, הבין דבר מתוך דבר, כי אביו חפץ להסתגף בעריכת 'לגלגל שלג' באישון לילה ואפילה, כפי שנהג תמיד, וכפי שעשה באותו לילה בו פגש את יהושע המשבי"ק התמים, ואשר לכן חושש הוא מהקיסמים ושברי העצים שעלולים לסכן אותו בשעת הלגלוג.

ויהי בחצי הלילה, עשה עצמו רבינו רבי אליעזרל כישן, וכאשר הבחין באביו הקדוש בצאתו לחצר, הלך אחריו והחל להפציר בו שלא יסתכן, באומרו "אבא, הלא אינך זקוק לכך, כי לא חטאת". 'דע לך בני - השיב לו רבינו זי"ע - "כי אכן אינני עושה כן בעבורך, כי אם מנין אני תיקונים לדורות הבאים, מאות שנים אחרוני...'

הכנתו של אותו זקן לדורות הבאים, ניכרת עד ימינו אנו, כאשר זה קרוב למאתיים שנה מאז עלתה נשמתו של אותו צדיק בטרהה השמימה, ביום י"א אייר תקפ"ז, ובחסד ה' זוכים אנו לחזות בננו"ם נטו"ת המשכה של שושלת הקדוש, תחת הנהגת כ"ק רבינו שליט"א, עד ביאת גואל צדק בב"ב.

ותרותו מגן לנו, והיא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדינו, אכ"ר.